

skih. Očitno je, da gre tu za mlajše produktivne in starejše neproduktivne zloženke, kjer ima nemajhno vlogo prav glagolski del.

(Obširneje o tem H. Hirt, Idg. Grammatik IV, str. 32 d. in A. Bajec, Besedotvorje III (Zloženke), str. 97—100.)

V slov. onomastiki se je ohranilo nekoliko več takih zloženk, npr. v dvočlenskih imenih tipa *Ča-slav*, *Črti-mir* ipd., za katere imamo paralele v sanskr., lit. in gr. Vendar ta tip dvočlenskih imen ni popolnoma pojasnjen. (Prim. T. Milewski, O pochodzeniu słowiańskich imion złożonych, Prace onom. 5).

Sklepati smemo, da je beseda *urnebes* zelo stara zloženka, saj spada v osnovni besedni fond.

Janez Keber
SAZU v Ljubljani

Zapiski, ocene in poročila

NOVA ZNANSTVENA IZDAJA SLOVENSКИH LJUDSKIH PESMI*

Preteklo je že več kot leto dni, ko nas je po dolgem pričakovanju razveselil prvi zvezek nove izdaje slovenskih ljudskih pesmi pri SM, ki je nekoč že omogočila Štrekljevo, prvo znanstveno izdajo. Ta je danes že velika redkost. Novo izdajo štejem za pomemben kulturni dogodek, a v JiS doslej nisem zasledil še nobenega odmeva. Nisem dovolj pripravljen za globljo strokovno oceno, zato bi napisal le nekaj obrobnihi misli in pripomb, da ne bi šlo to delo neopazno mimo nas.

Knjiga je gotovo ena najvrednejših in najbolj slovenskih v povojnem času. Ne samo po lepi zunanji podobi, ampak tudi po vsebini, ki je prava zakladnica ljudske besede in melodije. S tako knjigo — in seveda podobnimi, ki bodo sledile — se lahko ponašamo. Lahko smo zadovoljni, da imamo po Štreklju, ki je bil za vse sam, tako dobro skupino strokovnjakov, kot so Kumrova, Matičetov, Merhar in Vodušek. Za vse nas doma in po svetu bi moral biti izid prve knjige kulturni praznik, a zasledil sem malo pozornosti v dnevnem in revialnem tisku.

Živimo v času silovitega tehničnega napredka, ki pa nam vedno bolj zamegljuje

odnos do pravih človeških vrednot. Pristne ljudske pesmi se mnogim zdijo nekaj zastarelega. Mladina se ogreva bolj za popevke, starejši pa za psevdonarodno pesem številnih »narodnozabavnih« ansamblov. Ljudska pesem tudi nima več tistega nacionalnega pomena kakor v čitalniški dobi. Vendar je dejstvo, da ima vsaka še tako skromna ljudska pesem znanstveno vrednost, mnoge med njimi pa so dozorele v umetnine nadčasovne vrednosti.

Že ob prvem zvezku lahko vidimo, da so uredniki opravili orjaško delo. Res da je prve brazde oral Štrekelj in da so se uredniki napotili za njim, vendar je tokrat žetev veliko bogatejša. Pesmi oz. različic bo gotovo petkrat več. Izbrali so nov, praktičnejši način štetja motivov in različic, čeprav so v bistvu ohranili Štrekljevo snovno razporeditev. Posebno ceno pa dajejo novi izdaji notni zapisi, kinetogrami in zemljevidi o razširjenosti variant. Štrekelj je objavil le Vrazove notne zapise pod črto in tako dal precej enostransko filološko podobo ljudske pesmi. Vemo pa, da so se skoraj vse ljudske pesmi porajale skupaj z napevom in mnoge tudi s plesom. Glede besedil se mi zdi pametno, da so uredniki ubrali srednjo pot: zapis naj bo, kot se poje in govori, a brez pretiranih fonetičnih znakov, ki zamegljijo vsebinsko plat pesmi. Veliko presenečenje v prvi knjigi so teksti s področij, ki so bila Štrek-

* Slovenske ljudske pesmi. Prva knjiga: Pripovedne pesmi. Uredili Zmaga Kumer, Milko Matičetov, Boris Merhar, Valens Vodušek. Slovenska matica. Ljubljana 1970.

lju manj domača: iz Benečije-Rezije in Prekmurja. Šele zdaj je zapela vsa slovenska zemlja, prekmurske pa so zapisali celo med ameriškimi izseljenci.

Uredniki so uveljavili tudi novo načelo, da je treba vključiti ponarodele pesmi. V tem zvezku so tak primer le tri variante ponarodelega Prešernovega prevoda Lenore. Ponekod so skušali izluščiti pesem iz tekstov v prozi, npr. Rožmanova Lenčica Josipine Turnograjske. Umetne predelave so prišle na zelo hudo rešeto in bil sem presenečen, ko sem prebral v uvodu, da je med drugimi izločena Ledinskega priredba pesmi Spanjščice. Škoda je tako lepega motiva, a verjamem, da ni bilo mogoče določiti, kaj je povedala Ana Ažbe in kaj je dodal njen sin. Sam sem raziskoval delo Ledinskega in vem, da se je ohranil en sam zvezek iz izvornimi zapisi materinih pesmi v Vrhnikovi zapuščini, v katerem pa ni Spanjščic. Drugih različic te pesmi pa doslej še ni.

Pri branju pesmi o smrti in mlinarju sem se spomnil, da sem jo slišal peti doma v Poljanski dolini s podobnim besedilom, a s povsem drugačno melodijo, kakor je tu objavljena. S tem v zvezi je treba poudariti neveselo dejstvo, da je ta izdaja v primerjavi s Štrekljevo velik napredek, da pa v njej verjetno še veliko motivov, variant besedil in melodij ni dokumentiranih. Izdaja je pač odsev sedanjega stanja v zbiranju ljudskih pesmi. Za idealno izdajo bi zbiralci morali obiskati vsak slovenski kraj in skoraj vsakega Slovence ter na magnetofon ujeti vse, kar se je ohranilo pesemskega izročila. V sedanjih razmerah je to praktično nemogoče, ker je premalo strokovnih sodelavcev in premalo denarja; uspeh je odvisen predvsem od požrtvovalnosti zbiralcev. Seveda je ob okrnjenih materialnih možnostih mogoče le sanjati o tem, da bi v izdajo priložili še kaj slikovnega gradiva, recimo fotografije važnejših pevcev in zbiralcev, kakšen faksimile zapisovalcev, npr. Vodnika, Vraza, Rudeža, Prešerna, Koritka,

Valjavca, Ledinskega. Tudi dobra ilustracija ljudskega ali šolanega likovnega umetnika bi obogatila izdajo. Nedavno smo v Rožicah iz Rezije videli, kako so Maleševe ilustracije likovno ustrezno dopolnile rezijansko liriko.

Rad bi še opozoril na velik pomen ljudske poezije (prav tako tudi ljudske proze) za slovenistiko. Izpolnila je praznino pred prvo slovensko knjigo in tudi v času same cerkvene literature, čeprav kot preganjana, »nanucna folš« pesem. Ljudstvo ni nikoli imelo literarne suše, vedno je pelo in pripovedovalo. Precej študij so nam o tem že napisali naši in tuji raziskovalci, veliko dela pa jih še čaka. Prvi pogoj za uspeh takega dela pa je temeljita znanstveno kritična izdaja, ki se je s tem zvezkom začela. Zelo malo je še raziskan mogočni vpliv ljudskega slovstva na našo umetno književnost, tako vsebinsko kakor oblikovno. Ljudsko slovstvo je tudi bogat vir zanimivega gradiva za dialektologa in stilista. Zanju ta zlata jama ne bo nikoli izčrpana.

Kot je razvidno iz uvoda, uredniki pričakujejo podobno zanimanje in sodelovanje, kot je bilo ob Štrekljevi izdaji. O njem je Štrekelj sproti poročal na ovitkih posameznih snopičev. Verjetno takega odziva ne bo, vendar si prizadevamo, da ne bodo preveč razočarani. Če ne gremo sami na teren, slavisti lahko marsikaj naberejo pri obravnavi ljudskega slovstva v šoli. Za vajo naj dijaki po tradiciji starejših dijaških generacij tudi sami kaj zapišejo pri starših, stricah in tetah, dedkih in babicah. S tem pri mladini vzbudimo več zanimanja, gradivo pa lahko lepo poživi vsebino šolskih listov. Gradivo ima tudi znanstveno vrednost, posebno če je v narečju, zato ga pošljimo glasbeno narodopisnemu inštitutu pri SAZU v Ljubljani.

Urednikom želim čimveč javne podpore, da bi mogli pripraviti karseda popolno izdajo in da bi presledki med posameznimi zvezki ne bili predolgi.

Janez Dolenc
Tolmin

KOBLARJEVA SLOVENSKA DRAMATIKA I

Z letnico 1972 je pri Slovenski Matici v Ljubljani izšel prvi del monografije o naši dramatici. Delo nas seznanja najprej z začetki, potem pa lahko sledimo razvoju vse do let pred prvo svetovno vojno. Avtor je sicer že v Klasju obravnaval starejšo in novejšo slovensko dramo (knjižici sta izšli

leta 1951 in leta 1954), v celoti pa ta vrsta umetnosti še ni prikazana.

Prvi od sedmih delov Koblarjeve knjige se začanja z elementi ljudske dramatike, ki je izhajala iz obrednih zasnov. To področje pa avtor dokaj naglo zapusti in se preseli